

Kürtler Orta Doğu'da Nasıl İstikrar Faktörü Haline Geldiler?

Arda Akçiçek

LDT Akademik Kurul Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Araştırma Görevlisi

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 23-26

IŞİD'in (Irak Şam İslam Devleti) Irak'ın bazı bölgelerini işgal etmeye başlaması ve Irak ordusunun silah ve üniformalarını bırakıp kaçmaktan daha iyi bir sonuç alamamasından sonra Peşmerge, Kürt bölgesine yönelen ilerleyişi durdurmayı başarmış görünüyor. Bu kriz, Kürtlerin, IŞİD'e karşı Irak'taki tek rakip güç olabileceğini gösterdi ve Kürtlerin kapasitesine ilişkin ilgiyi arttırdı: Acaba Kürtler IŞİD'e karşı durabilecek gücü nasıl elde etmişlerdi?

Tarih boyunca Kürtler bağımsız bir devlete sahip olmadılar. Orta Doğu'daki en kalabalık azınlık olan Kürtler, yükselen ve düşen birçok devletin egemenliği altında yaşadılar. Bu durum onları çoğunluklar karşısında sürekli dezavantajlı bir pozisyonda tuttu ve Kürtler genelde bu devletlerin rejimlerinden eziyet gördüler.

Kürtlerin, onları on yıllarca baskı altında tutan Saddam Hüseyin'in Baas rejimi tarafından Halepçe'de katledilmelerini hatırlamak zor değil. Kürtlerin hayatta kalmaya uğraştıkları tek örnek Irak da değil. Bölgedeki birçok devletin yönetiminde Kürtler benzer bir tarihi deneyimlediler. Buna Türkiye de dâhil. Cumhuriyetin kuruluşundan beri Kürtler bastırıldılar, dışlandılar ve asimile edilmeye çalışıldılar. Hak ve özgürlükleri ihlal edildi ve en temel haklarından bile mahrum bırakıldılar.

Ne var ki son dönemde yaşananlar Kürtler açısından bir avantaja dönmüş durumda. Şu anda Kürtler tarihte hiç olmadıkları kadar, Kuzey Irak'ta kendi

* Bu makalenin İngilizce orijinali *The Global Entrepreneur* internet sitesinde yayınlanmıştır. "How Kurds became a stability factor in the Middle East", Arda Akçiçek, <http://www.theglobalentrepreneur.com/kurds-became-stability-factor-middle-east/>

bağımsız devletlerini kurmaya yakınlar. Kürtler, Bağdat Hükümeti'nden git gide bağımsızlaşırken, bir süre önce Kürt Bölgesel Yönetimi (KBY) Başkanı Barzani, bağımsız bir Kürdistan için referanduma gidebileceklerini açıkladı. Buna ilaveten, merkezi Bağdat yönetiminin önleme girişimlerine rağmen Kürtler, Kuzey Irak'ta git gide daha da zenginleşiyorlar. Şu an Kürt bölgesi, Irak'ın en istikrarlı ve güvenli bölgesi olarak görünüyor.

Türkiye'de de Kürtlere ilişkin benzer bir süreç işlemekte. Erdoğan hükümeti, rejimin uzun baskısından sonra 80'lerde silahlı mücadeleye başlamış Öcalan ve PKK ile 'barış sürecini başlattı. Şu an Kürtler, Kemalist rejim tarafından ihlâl edilen hak ve özgürlüklerini geri almaya başladılar. Daha da önemlisi, şu an silahlar susmuş durumda. Kürtler, şu an Türkiye demokrasisinin en önemli istikrar faktörü olarak görünmekteler.

Asıl soru, Kürtlerin bölgede nasıl böylesine dengeleyici ve istikrarlı bir güce dönüştüğü.

Bu soruya uluslararası sisteme, güç ilişkilerine ve strateji oyunlarına referansla birçok cevap verilebilir ama burada vurgulanmak istenen bir etnik grubun serbest piyasanın yardımıyla bir ülke inşa ettiği.

Kürtlerin milliyetçiliğe eklenmesi çok geriye gitmez. Kürt milliyetçiliği 20. yy'ın ilk yarısında başlar. Ne var ki Kürtler siyasal varlıklarını iddia etmeye başladıklarından beridir de yönetimi altında buldukları rejimler tarafından baskıya uğramışlardır. 2003'teki Amerika'nın Irak'ı işgali ve Saddam Hüseyin'in devrilmesi ise Kürtlerin baskıdan kurtulması için önemli bir şans olmuştur. O zamandan beri Kürtler bölgede her geçen gün artan bir otonomiye sahip olmaya başlamış ve 2005'teki yeni Irak Anayasası bu durumu resmen tanımıştır.

Kürtlerin, Bağdat merkezi yönetiminden kısmen bağımsızlaşması kendilerine ilişkin kararlar alabilme, yani kendi kaderlerini belirleme açısından da bir yol açmıştır. Bu süreçte Kürtler oldukça rasyonel kararlar aldılar ve almaya devam ediyorlar. Özellikle Bağdat yönetiminden Anayasa uyarınca ülke bütçesinden almaları gereken % 17'lik payı alma konusunda sorunlarla karşılaşınca Kürt bölgesinde bulunan ekonomik kaynaklara ilişkin kararları kendileri almayı ve Bağdat rejimini bunun dışında tutmayı istediler. Bu onları yeni ekonomik ilişkiler kurmaya yönlendirdi. Yeni sözleşmeler yaptılar ve piyasalarını açtılar. Bu, aslında daha zengin ve istikrarlı hale gelebilmek adına oldukça rasyonel bir adımdı. 2011'de Amerika'nın Irak'tan çekilmesi sona erdiğinde bu süreç daha da hızlandı ve Kürtler bölgedeki tüm ekonomik kaynaklarını kontrol edebilir konuma geldiler. Bugün bölgede 20'den fazla ülke-

den 55'ten fazla petrol firmasının faaliyet gösterdiği ve 15 milyar Dolar'dan daha fazla bir enerji yatırımı olduğu biliniyor. Basra Körfezi'ndeki çoğu petrol firması bölgeye taşınmış durumda.

Kürt Bölgesi git gide zenginleşirken, enerji dışındaki diğer sektörler de büyümekte. Bölgede inşaat sektörü oldukça canlı. On yıl önce Erbil'i ziyaret edenler kentin şimdi nasıl değiştiğini görünce oldukça şaşırıyorlar. Bölgeye yatırım yapmak isteyen hiçbir şirket zorlukla karşılaşmıyor. Bölge bir vergi cenneti. Kaynaklar toplanan vergilerden elde edilmiyor. Vergilendirme önem verilmeyen bir konu. Yani bir anlamda vergi sistemi olmayan bir ekonomi. Öyle görünüyor ki Bölgesel Yönetim için bölgenin ekonomisini kontrol etmek oldukça mümkün ve kolay olduğu halde Kürtler özgür ve zengin bir ülke inşa etmek için serbest piyasanın faydalarını keşfetmiş durumdadır.

Bölgedeki en güçlü ortakları ise herhangi bir Kürt devleti kurma girişimini ulusal tehdit, hatta savaş nedeni sayan ülke, Türkiye. KBY, Türkiye ile Kürt gaz ve petrolünün dünya piyasalarına aktarılması konusunda anlaşmış durumunda. İki ortak arasındaki ticaret hacmi ve Türk şirketlerinin bölgedeki yatırımları her geçen gün artıyor. Bu da ticaret gibi barışçıl süreçlerin siyasal çatışmaları nasıl etkisiz hale getirebileceğinin kanıtı olarak karşımızda duruyor.

Türkiye'deki son siyasi krizde de Kürtler bu krizin bir parçası haline getirilmeye çalışılırken PKK lideri Öcalan, diğer başka krizlere yol açabilecek olan Kürtlerin katılımını engellemeyi başardı ve Kürtleri krizin dışında tuttu. Gezi Parkı olaylarında, Hükümet ile PKK arasındaki görüşmeler siyasi gündemin zirvesindeyken ve tüm hızıyla devam ederken, PKK, AK Parti hükümetinin devrilmesi tehlikesine karşı çekilmeyi durdurdu. Daha da önemlisi Kürtler, en büyük grup olarak barış sürecinin bozulmasıyla sonuçlanacak şekilde gösterilerin tam ortasına çekilmeye çalışıldı. Mesele yalnızca bununla sınırlı değildi. Hükümete karşı yolsuzluk suçlamaları sırasında, Kürtler, Hükümete karşı güçlü (ya da istenilen şekilde) bir muhalefet yapmamakla suçlandı. Gerçi, 17 ve 25 Aralık operasyonlarının direk hedefi Erdoğan ve hükümeti olsa da dolaylı hedefi uzun zamandır Gülen Cemaati'nin hedefinde olan barış süreciydi. Cemaat, askerini boşalttığı vesayet rolüne heveslendiğinde, ilk devam etmesi için çalıştığı şey, statükonun devamlılığını sağlayacağını bildikleri devlet ile Kürtler arasındaki çatışmaydı. Ne var ki Kürtler on yıllarca süren mücadelelerine ilişkin bir başka rasyonel karar daha vererek niyetlenen amaca eklenmediler. Bu, Türkiye demokrasisi tam da eski statükonun yeni aktörleri tarafından ele geçirilmeye çalışıldığı sırada hayatiydi. Yani başka bir

ifadeyle Kürtler, Türkiye demokrasisinin istikrar kaynağı olmuşlardı. Kürtler şimdiye kadar olumlu çıktıkları olan görüşmeleri devam ettirmeyi başardılar.

Kürtlerin durumunda, otonomi, bu etnik grubun kendileri hakkında en rasyonel kararları vermesini sağladı ve onlar da piyasalarını açma ve diğer ülkelerle ticaret yapma tercihinde bulundular. Bu Kürtleri daha zengin ve siyasi olarak daha güçlü hale getirdi. Bu nedenle, şu an Irak'ta istikrar faktörü haline geldiler. Hatta, geçmişte Kürtlerin herhangi bir şekilde güçlenmesini ulusal tehdit olarak gören Türkiye ile ilişkilerini güçlendirdiler. Türkiyeli Kürtlerin sağduyusuna ilaveten, KBY'nin Türkiye ile ilişkilerini geliştirmesi ülkenin Kürtlere yaklaşımının yumuşamasına katkıda bulundu. Bugün Kürtler için Irak'ta bağımsız bir devlet ilan etmenin erken olduğu düşünülse de Kürtler kendi ülkelerini kurmaya doğru sağlam adımlarla ilerliyorlar ve rasyonel tercihleri en iyi ortaklarının Türkiye olacağını gösteriyor.

Otonomi ve piyasa ilişkilerinin Kürtleri Orta Doğu'da istikrarlı bir pozisyona yerleştirdiği oldukça açık. Merkezi Bağdat rejiminin tüm engellemelerine ragmen Kuzey Irak Kürtleri giderek zenginleşiyor. Şu an, Kürt bölgesi siyasal ve ekonomik olarak bölgenin en istikrarlı ve güvenli bölgesi olarak görünüyor. Türkiye Kürtleri ise Türkiye demokrasisinin en önemli öncü güçlerinden biri olarak tarihi bir rolü yerine getiriyor.